

JAARBOEK

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt”

TE

AMSTERDAM



XX. 1933.

AMSTERDAM

P. A. HEMERIJCK

(A. T. KLEEREKOPER)

1933.

Een onbekende brandspuitpenning van Zierikzee

Op 14 November 1727 stelde de Raad van Zierikzee een nieuwe brandordonnantie vast: Ordonnantie Op het weeren en spoedig uytblusschen van Brand, Gearresteert bij Borgemeesters, Schepenen en Raaden der Stad Zierikzee.¹⁾

Art. XXIV luidt daarvan:

Aan de voornoemde Brandmeesters, Brandspuytmeesters, Adjuncten, geaffecteerdens, en de geene weike ter bevordering van dit heilsaam Werk zijn aangesteld, ende hierna zullen werden geënumeert, zal werden gegeven een gestempele Kooperen of Looden Penning, aan de eenre Zijde geslagen het Stads Wapen, en aan de andere Zijde de Nommer soo van de Brandspuyt als Persoon tot soodanigen Spuyt behoorende; welke Penning een yder by den Brand zal overgeeven aan een van de Schrijvers, die desnoods voorzien van Ligt, zullen aantekenen en Register houden van de Comparanten, met het Uur van de overgifte van de Penningen; Item, de non Comparanten, en de Naamen van de geene welke Disordres hebben veroorzaakt, of zig qualyk en ongehoorsaam jegens de Brandmeesters of Brandspuytmeesters gedragen. Welke Penningen by versterf, verhuysinge uyt de Wyk of Stad, ouderdom, onbequaamheid en uytlandigheid, aan de Brandmeesters zullen moeten worden gerestitueert en overhandigt, op verbeurte by de Nalaatige van Vyfthien Stuyvers.

Merkwaardig is, dat het gebruik der brandspuit-

¹⁾ Gedrukt; Tot Zierikzee, Bij GIDEON DE VOOCHT, 1728.

penningen geheel identiek is aan het gebruik van gildepenningen, zooals wij dat in tal van gildebesluiten voorgeschreven vonden.

Het is dus niet zoo heel vreemd, dat deze beide soorten van penningen nog al eens in een adem genoemd en vaak te samen verzameld worden.

De Ordonnantie leert ons het bestaan van koperen en looden penningen. De looden waren tot dusver bekend: DIRKS¹⁾ beeldt er één af op plaat LXXXI (no. 7) van zijn Atlas. Het is een grove, primitieve penning; het Kon. Penningkabinet bezit een exemplaar, afkomstig uit de verzameling van Mej. M. G. A. DE MAN. De koperen penning was tot nu toe onbekend; geen der Middelburgsche Musea, ook niet de stedelijke verzameling te Zierikzee bezit hem. Ik verwierf onlangs een exemplaar, waarvan de beschrijving hier volgt en dat op Plaat III wordt afgebeeld.

Voorzijde: BRANT : PENNING : DER : STAD : ZEE Het wapen van Zierikzee met schild.

Keerzijde: AAN DE - SPUYT - NO. 2 DE - 15 MAN - (de cijfers gegraveerd).

Draagpenning. Geelkoper, gegoten, 45 m.M.

De volijverige archivaris van Zierikzee, de heer P. D. DE VOS, deelde mij mede, dat de Stadsrekening van 1728 den volgenden post vermeldt (fol. 63 verso):

Bet: d: Hr JOHAN VAN DER SCHATTE pro HERMANUS WALBROECK over leverant: van 200 Kopere penningen van 1728 £ 12:6:8.

JOH. VAN DER SCHATTE, geb. 29 Maart 1704 en overleden 9 Juli 1757, was raad van Zierikzee, burgemeester, thesaurier enz. Zijn naam komt voor als Overdeken van het Kuipersgild op den penning van 1738 (DIRKS I, tekst 431, pl. LXXXI, 5).

¹⁾ Mr. JACOB DIRKS, *De Noord-Nederlandsche Gildepenningen wetenschappelijk en historisch beschreven en afgebeeld*, Haarlem 1878.

Men kan gereedelijk aannemen, waar behalve de hier genoemde looden en koperen van Zierikzee geen andere brandspuitpenningen bekend zijn, dat deze beide penningen de penningen zijn, bedoeld bij de ordonnantie van 1728 en genoemd in de rekeningen.

Leverde het terugvinden van de geschiedenis van dezen koperen penning geen moeilijkheden op, bezwaarlijker ging het, den naam van HERMANUS WALBROECK thuis te brengen. Een leverancier van brandspuiten aan Zierikzee was hij niet (de penningen werden vaak geleverd bij de brandspuiten), want, gelijk de heer DE Vos mij mededeelde, Zierikzee betrok in die tijden bij of liet herstellen door de firma VAN DER HEYDEN te Amsterdam. WALBROECK was geen Zierikzeënaar, in Middelburg of elders in Zeeland bleek zijn naam onbekend. Het supplement op den in 1884 verschenen *Dictionnaire Nobiliaire* van A. A. VORSTERMAN VAN OYEN, 's-Gravenhage 1889, dat den naam WALBRUCK vermeldt, bracht uitkomst. Het leidde op het Archief van het Kon. Nederlandsch Genootschap voor Geslacht- en Wapenkunde te 's-Gravenhage naar een overlijdensadvertentie van MARIA PIETERNELLA WALBROEK Wed. ALBERTUS PETRUS POST, overleden te Rotterdam op 18 December 1796 in 't Proveniershuis. En waarlijk, dank zij de gegevens van Dr. E. WIERSMA, den Rotterdamschen Archivaris, kon de maker van dezen fraaien penning te Rotterdam worden gevonden, als:

HERMANUS WALBROECK, voor het eerst op 4 December 1708 geëligeerd als hoofdman van het St. Eloisgilde (horlogemakers, koperslagers, messemakers, slotemakers, geelgieters en grofsmeden). Hij wordt als geelgieter tot hoofdman benoemd, komt na 1708 nog eenige malen voor als hoofdman, doch na 1717 niet meer. Hij huwde in 1700, wonende in de Weste Wagenstraat, werd op 28 Februari 1755, oud 90 jaar, begraven in de Prinsekerk. Blijkens zijn testament en dat van zijn vrouw van 1751 had hij

zes kinderen en liet de langstlevende aan den zoon JOHANNES „het huys en erve, staande en gelegen aan de Westzijde van de Weste Wagenstraat binnen deze stad, waarinne zijlieden comparanten woonen, mitsgaders de geelgieterswinkel met alle gereedschappen daartoe en tot de geelgieterye behoorende alsmede alle de winkelwaren en materialen”.

Met dankbaarheid maakte ik gebruik van deze gegevens, mij verschaft uit het Rotterdamsche Archief. Door dit alles is nu niet alleen een Zierikzeesche penning ontdekt, die tevoren onbekend was, doch tevens werd de naam bekend van een voortreffelijk geelgieter, die waarlijk zijn werk verstond. Met fraaie brandspuitpenningen zijn wij immers niet verwend; de hier afgebeelde is een treffende uitzondering. In het algemeen weten wij van de Rotterdamsche gildepenningen weinig, doordat de archieven der meeste gilden ontbreken; de makers van Rotterdamsche penningen kennen wij ook niet: het archief van het St. Eloisgild is niet meer aanwezig. Het zou mij niets verwonderen, indien verdere nasporingen ertoe voerden, dat men méér penningen op naam van den knappen WALBROECK kon stellen.

Overigens blijft het een raadsel, waar al die Zierikzeesche penningen van 1728 gebleven zijn en hoe zij zóó goed konden verdwijnen, dat er van de looden en koperen tot nu toe slechts een enkel exemplaar bekend bleef.

Mr. ERNST POLAK.

's-Gravenhage.

